

S. Sayısı : 150 ye ikinci ek

Köy okulları ve enstitülerini teşkilâtlandırma kanunu lâ-yihâsının 25 ve 26 ncı maddeleri hakkında Muvak-kat encümeni mazbatası (1/789)

Muvakkat encümen mazbatası

T. B. M. M.

Muvakkat encümen

Esas No. 1/789

Karar No. 4

17 . VI . 1942

Yüksek Reisliğe

Köy okulları ve enstitüleri teşkilât kanunu lâ-yihâsının 25 nci maddesi müzakere olunurken H. A. Kuyucak (Zonguldak) ve İ. Kemal (Ço-rum imzalarıyla verilip Umumî Heyetçe, nazarı itibare alınmak kararıyla Encümenimize havale buyurulan takrir üzerine görüşüldü :

Takirde bu maddeden (kadın) kelimesinin çıkarılması talep edilmektedir. Encümenimizce Hükûmetçe teklif olunan madde metninde de bu-lunan (kadın) kelimesinin ipkasiyle köy okulu binaları yapma işlerinde çalışma mecburiyetinin kadınlara da teşmilinde başlıca şu iki esasa da-yanılmıştır:

1. Teşkilâtı esasiye kanunumuzun 87 nci maddesi hükmünce bütün Türkler için mecburi olan iptidai tahsilin çok gecikmiş bulunduğumuz köylerimizde yayılması işinin en yüksek hızla başarılması;

2. Teşkilâtı esasiye hükmü yerine getirilir-ken gözetilmesi zaruri olan sürat ihtiyacını temin maksadiyle Cümhuriyet Halk Partisi programı-nın dördüncü maddesinin (B) fıkrası hükmünü askerî, zirai, sıhhi hizmetlere taallük eden bazı kanunlarımızda olduğu gibi bu lâ-yiha ile de ka-nunlaştırarak köy okulu binalarının yapılması gibi hem şerefli, hem de köy kalkınması dâva-sında birinci derecede âmil olan bir iş için « hak ve vazife vermede kadın ve erkek ayırmamak » ve bu suretle aynı programın (55) nci ve (72) nci maddeleri hükümlerinin de tahakkukuna doğ-ru kuvvetli adımlar atmak.

Encümenimiz bu iki sağlam esas karşısında takirde bahis mevzuu olan meseleyi tekrar tet-

kik ederken (kadın) emeği köy okul binalarının yapılması işinde aradan çıkarıldığı takdirde bi-rinci esasta gözetilen (en yüksek hızla başarma) maksadının geniş ölçüde müteessir olacağı netice-sine varmıştır. Şöyleki :

Maarif vekilliğinden aldığımız izahlara göre köylerimizin yalnız (8 500) ünde mektep binası bulunduğu anlaşılıyor. İstatistik umum müdür-lüğünce 1942 yılında neşrolunan ve 1935 nüfus sayımına dayanan istatistiklere göre köylerimizin yalnız % 45,7 sinde nüfus (500) den fazla olup geri kalanlarında (50) ile (500) arasında müte-havvil bulunmasına ve yine aynı istatistiklere göre toprak mahsulleri ve avelikle meşgul bu-lunan (6 480 000) faal nüfustan (3 383 000) i erkek (3 097 000) nin kadın olmasına göre köy-lü kadınlarımız köy okulları binasının yapıl-masında çalışmadan mahrum bırakılırsa sarfe-dilecek emek, hemen yarı yarıya azalmış ve iş haemi küçük parçalara ayrılmış bulunacak, bu-nun neticesinde de her sene için kabul olunan en çok yirmi günlük çalışma müddetinin iki, üç misline çıkarılması yahut köy okulları binası yapma işinin senelerce sürmesi göze alınmış olacaktır. Kaldı ki maddede çalışma mecburi-yeti (18 - 50) yaş arasında bulunanlara hasre-dilmek istenildiği eihetle bu iki had dışında ka-lanların yekûnlarının köy nüfusunda geniş bir nisbet arzettiği de istatistiklerden anlaşılma-ktadır. Çalışmayacak vaziyette bulunan kadın ve erkeklerin de mükellefiyetten istisna edilece-ğine göre çalışmak kudretinde olan ve çalışma-ya istekli bulunan kadınların çalıştırılmaması

yüzünden maslahatın büyük bir sarsıntıya ve bu madde ile gözetilen maksadın da akamete uğrayacağı açıkça görülmektedir. Her sene için çalışma müddeti bir kaç misli arttırılmadığı takdirde bu akametın çekinilemeyen bir akibet olarak baş göstereceğinde şüphe yoktur. Köylülerin istihsal faaliyetlerine engel olmamak için müddetin arttırılması yoluna da gidilemeyeceğinden her sene mahdut emeklerle başarılı olan küçük ölçüde işlerin harici tesirlerle bozulacağı ikinci senede işe tekrar başlamaıya zaruret hâsıl olacağı da ayrıca gözönünde tutulmalıdır. Ancak Maarif vekâletinin mektepsiz köylerde istihdam edilmek üzere on senede (8 000) eğitmen ve (24 000) öğretmen yetiştirmek yolunda tertibat almış olmasına göre köylerde her yıl en az (3 000) okul binasının yapılmış ve öğretime hazırlanmış olması zaruridir.

Meselenin dayandığı esaslardan ikincisine göre mütalâasına gelince :

1340 tarihli Köy kanununun 15 nci maddesinde (köy işlerinin bir çoğu bütün köylü birleşerek imece ile yapılır) denilmektedir. Köy enstitüleri kanununun (16) nci maddesi hükmü de şudur :

«Köy öğretmenlerinin tâyin edilecekleri okulların binaları ve öğretmen evleri Maarif vekillîğince verilecek pilânlarla göre Köy kanununa tevfikân, bölge İlk tedrisat müfettişleriyle gezici baş öğretmenin nezaretinde köy ihtiyar heyetleri tarafından yaptırılır. Ve öğretmen tâyin edilecek köylere keyfiyet üç yıl önce bildirilir. Köy bütçesinde de ona göre tedbirler alınır. Öğretmen işe başlamadan evvel okul binası ile öğretmen evi tamamen bitirilir.»

İşte 25 nci madde hükmü, Köy kanununun 15 nci maddesiyle erkek, kadın tefrik edilmeksizin bütün köylüye teşmil edilen (imece) nin köyün mecburi hizmetleri arasında bulunan köy okul binasının yapılması hususunda bir takım karışıklıklara meydan bırakılmaksızın nasıl tatbik olunacağını ve Köy enstitüleri kanununun 16 nci maddesi hükmünün aynı maddede tâyin edilen üç senelik müddet zarfında nasıl yerine getirileceğini göstermek maksadını istihdaf etmektedir.

Maddeye kadın ve erkeğe şâmil olmak üzere konmuş olan (mükelleflerin bedeni kudretleri ve bu işlerde çalışmaya mâni halleri gözönünde tutulur) hükmü bazı arkadaşlarımız tarafından

ileriye sürülen endişelere meydan bırakmayacak derecede sarîh olmakla beraber bu lâyiha kanuniyet kesbettiği takdirde Hükümetçe yapılacak bir nizamname ve hattâ bir izahname ile kadın ve erkekler arasında her yerin hususiyetlerine göre iş bölümünün tanzimi de mümkün ve temenniye şayandır.

Takirde imzası bulunan arkadaşlarımızdan Hazm Atıf Kuyucak'ın encümenimizde verdiği izahlara göre kendileriyle encümenimiz arasında yukarıda kaydedilen iki esas bakımından bir görüş farkı bulunmadığı ve endişelerinin sadece iş mükellefiyetinin tatbikında tasavvur ettikleri bazı iktisadi mahzurlara inhisar ettiği de anlaşılmıştır.

Umumiyetle kadınların maddeden çıkarılması lehinde rey veren arkadaşlarımızın da bu esaslarda bizimle müttelik bulduklarında şüphemiz yoktur. Encümenimiz sayın arkadaşlarımızın tatbikata taallük eden rey ve kanaatlerine karşı saygılarını ve bu mazbata ile arzolanı tamamlayıcı izahlar ile kendilerinin de tatmin edilmiş olacağı ümidini izhar eder.

Encümenimizce 26 nci maddede bazı değişiklikler yapılmasına lüzum görülmüştür.

Çalışma mükellefiyetine tabi tutulanlara mazeretsiz olarak işe gelmedikleri veya işten kaçtıkları takdirde çalışmaya mecbur oldukları günler için ihtiyar heyetleri tarafından verilecek kararlar mahallî rayice göre kendilerinden işçi ücreti alınmak ve başkaca iki misli çalışılmak gibi cezayı andıran munzam bir mükellefiyet tahmil edilmemesi ve bunlardan para cezası şeklinde bir ceza alınmaması muvafıkı mütalâa olunmuştur.

Bedeni çalışma mükellefiyetini ifa etmeyenlerden yalnız işçi ücreti alınacağına göre ücret alınması hakkında ihtiyar heyetlerinin verecekleri karara karşı alâkalı için sadece işe gelmemesi sebebinin mazerete müstenit bulunması ve takdir edilen işçi ücretinin mahallî rayice uygun olmaması sebeplerine inhisar eden bir itiraz hakkı kabul edilmiş ve bu itirazın tetkik mercii olarak da köylerin bağlılığına göre nahiye müdürü, kaymakam ve vali gösterilmiştir.

İtiraz sebebinin hasrı dolayısıyla bu makamların verecekleri kararın kesin olması da ayrıca maddeye kaydedilmiştir

Tatbik edilecek muameleden ceza mahiyeti

kaldırılmasına göre mahkemeye müracaata da mahal kalmamıştır.

25 nci maddenin son fıkrası hükmüne göre köy dışında ikamet etmekle beraber köyde arazi veya bahçeleri olanlardan okul inşaatı için arazi vergisine geçmemek kaydıyla alınacak paranın ödenmediği takdirde Tahsili emval kanununa göre istifası da 26 ncı maddeye dercedilmiştir. 26 ncı maddenin diğer fıkraları vezifelerinde kayıtsızlığı görülen muhtarlar ve ihtiyar heyetleri âzalarıyla eğitim ve öğretmenlere tatbik olunacak muameleyi muhtevi bulun-

maktadır.

Umumî heyetin tasvibine arz olunmak üzere Yüksek Reisliğe sunuldu.

Muvakkat En. R.	M. M.	Kâtip
Kocaeli	Bursa	Erzurum
Salâh Yargı	A. Nevzad Ayas	N. Elgün
Gazianteb	Hakkâri	İstanbul
Dr. A. Melek İzzet U. Aykurd İ. Alâettin Gövsa		
Kastamonu		Konya
Abidin Binkaya	Dr. O. Ş. Uludağ	
Kütahya	Malatya	Siird
Dr. A. S. Delilbaşı	Nasuhi Baydar	A. R. Esen

MADDE 25. — Köy halkından olan veya en az altı aydanberi köyde yerleşmiş bulunanlardan 18 yaşını bitiren ve 50 yaşını geçmeyen her vatandaş, köy ve bölge okulları binalarının kurulmasına, bu binalara su temin edilmesine, okul yollarıyla bahçelerinin yapılmasına ve bunların onarılmasına munhasır işler tamamlanmaya kadar yılda en çok yirmi gün çalışmaya mecbur tutulur.

Bu işlerde çalışma mükellefiyetine tabi tutulacak köylülerin defteri eğitim ve öğretmen veya gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlerin de iştirakiyle ihtiyar meclisleri tarafından tanzim olunur.

Bu defter tanzim edilirken mükelleflerin bedeni kudretleri ve bu işlerde çalışmaya mâni halleri gözönünde tutulur.

Tanzim edilen defter köyde mahallî âdete göre ilân olunur. İlandan 10 gün sonra bu defter köy bütçelerini tasdik edecek makama gönderilir. Bu makam, 10 gün içinde defterin bu kanun hükümlerine uygun bir surette tanzim edilip edilmediğine bakar ve alâkalılar tarafından itiraz vâkı olmuş ise bu itirazları tetkik ve icabına göre tadil veya tasdik eder.

Çalışmaya mecbur olanlar yerlerine başkalarını çalıştırabilecekleri gibi çalışacakları günler için mahallî rayice göre amele ücretini vermek suretiyle de bu mükellefiyeti ifa edebilirler.

İşin nevine göre hayvanlı arabasıyla veya saban ve pulluk gibi ziraat aletleriyle birlikte çalışanların bir günlük hizmetleri üç gün sayılır.

Bu işler eğitim, öğretmen, veya gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlerin teknik, köy muhtar ve ihtiyar meclisinin idarî nezaretleri altında mahallî iklim ve halkın iş mevsimi gözönünde bulundurularak yukarıda yazılı mükellefiyet defterine göre bir çalışma plânı dahilinde yapılır. Mükelleflerin bu maddeye göre iş gördükleri günlerin mahsuplarını gösteren defterler de bunlar tarafından tutulur.

Köylerde arazi veya bahçeleri olanlar ve bunlardan yarıklık veya işçi çalıştırmak şeklin-

de faydalanmakla beraber köy dışında oturanlar bu maddede yazılı yirmi günlük mükellefiyeti mahallî rayice göre işçi ücretini köy sandığına yatırmak suretiyle ifa ederler. Şu kadar ki bu ücretin tutarı köydeki arazi veya bahçelerinin bir yıllık arazi vergisinden fazla olamaz.

MADDE 26. — Yirmi beşinci maddede yazılı mükellefler arasından:

1. Mazeretsiz olarak işe gelmeyenler veya işten kaçanlardan çalışmadıkları her gün için köy ihtiyar meclisleri kararıyla mahallî rayice göre takdir olunacak amele ücreti alınır. Bu suretle alınacak ücretin mecmuu yirmi lirayı geçemez. Kararlar alâkalılara tebliğ olunur.

2. Kendilerinden amele ücreti alınmama karar verilenler, tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde bu karar aleyhine mükellef oldukları işe gelmemelerinin mazerete müstenit olduğu veya ücretin mahallî rayice uygun bulunmadığı sebeplerine munhasır olmak üzere köylerinin bağlılığına göre nahiye müdürlerine, kaymakamlara veya valilere itirazda bulunabilirler. Bu makamlar tarafından verilecek kararlar kesin olup aleyhine hiç bir merciye baş vurulamaz.

3. Yukarıki fıkraya göre alınacak amele ücretleriyle yirmi beşinci maddenin son fıkrasına göre ödenecek işçi ücretlerini vermeyenlerden bu paralar Tahsili emval kanununa göre istifa olunarak köy sandıklarına yatırılır.

4. Mükelleflerin yirmi beşinci maddeye göre çalıştırılmasında kayıtsızlığı veya işi aksatacak fena halleri görülen muhtar ve ihtiyar meclisi âzaları hakkında yirminci maddenin üçüncü fıkrası hükmü tathik olunur.

5. Mükellefiyet işlerinin teknik bakımından idaresinde kayıtsızlığı veya işi aksatacak fena halleri görülen eğitim, öğretmen, başöğretmen, gezici öğretmen ve gezici başöğretmenlere ilkin durumları yazı ile bildirilir. İkincisinde bu kanunda yazılı disiplin cezası verilir. Üçüncü defasında umumî hükümlere göre haklarında takibat yapılır.